

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ НАВИЧОК У ЮНИХ БАСКЕТБОЛІСТОК НА ЕТАПІ ПОЧАТКОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Вознюк Тетяна, Дібєрт Анастасія, Бажан Максим

Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського

Анотація:

Актуальність. У статті аналізується соціальне значення соціальних, м'яких навичок (soft skills) та можливість їх формування у процесі занять спортом. Ступінь їх сформованості впливає не тільки на ефективність спортивної діяльності, але й дає змогу для якнайкращої соціалізації особистості в суспільстві та окремому колективі, сприяє побудові власної професійної траєкторії.

Метою дослідження є наукове обґрунтування методики формування м'яких навичок (soft skills) у юних баскетболісток 9-10 років групи початкової підготовки.

Методи дослідження: аналіз і узагальнення літературних джерел, педагогічне спостереження, анкетування, метод соціометрії, психологічне тестування, методи математичної статистики. *Результати роботи.* На основі проведеного анкетування тренерів визначено значущість м'яких навичок та вивчено практичний досвід їх розвитку. Розроблена та впроваджена в тренувальний процес групи початкової підготовки з баскетболу методика формування м'яких навичок, заснована на створенні розвивального ігрового середовища та застосування спеціальних засобів підготовки.

Ключові висновки. Встановлено, що найбільш значущими м'якими навичками для баскетболу є вміння працювати в команді, розпоряджатися часом, стресостійкість, лідерські якості, бажання навчатися, впевненість, вміння

Экспериментальное

обоснование методики формирования социальных навыков у юных баскетболисток на этапе начальной подготовки.

Вознюк Татьяна, Диберт Анастасия, Бажан Максим.

Актуальность. В статье анализируется социальное значение социальных, мягких навыков (soft skills) и возможность их формирования в процессе занятий спортом. Степень их сформированности влияет не только на эффективность спортивной деятельности, но и дает возможность для наилучшей социализации личности в обществе и отдельном коллективе, способствует построению собственной профессиональной траектории.

Целью исследования является научное обоснование методики формирования мягких навыков (soft skills) у юных баскетболисток 9-10 лет группы начальной подготовки. *Методы исследования:* анализ и обобщение литературных источников, педагогическое наблюдение, анкетирование, метод социометрии, психологическое тестирование, методы математической статистики. *Результаты работы.* На основе проведенного анкетирования тренеров определена значимость мягких навыков и изучен практический опыт их развития. Разработана и внедрена в тренировочный процесс группы начальной подготовки по баскетболу методика формирования мягких навыков, основанная на создании развивающей игровой среды и применения специальных

Experimental

substantiation of the methodology for the formation of social skills among young basketball players at the stage of initial training.

Vozniuk Tetiana, Dibert Anastasia, Bazhan Maxim.

Relevance. The article analyzes the social significance of social, soft skills and the possibility of their formation in the process of playing sports. The degree of their formation influences not only the effectiveness of sports activity, but also makes it possible for the best socialization of the individual in society and in a separate team, contributes to the construction of his own professional trajectory. *The aim* of the study is to scientifically substantiate the methodology for the formation of soft skills in young female basketball players of 9-10 years old in the initial training group. *Research methods:* analysis and generalization of literary sources, pedagogical observation, questionnaires, sociometry method, psychological testing, methods of mathematical statistics. *Results of work.* On the basis of a survey of trainers, the importance of soft skills was determined and practical experience of their development was studied. The method of soft skills formation, based on the creation of a developing game environment and the use of special training means, has been developed and introduced into the training process of the group of initial training in basketball. *Key findings.* It was found that the most significant soft skills for basketball are the ability to work in a team, manage time, stress resistance, leadership qualities, desire to learn, confidence, the ability to think outside the box and find solutions in difficult game situations. The effectiveness of the use of the playing environment in the training process of young basketball players for the formation of social (soft) skills has

нестандартно мислити та знаходити рішення в складних ігрових ситуаціях. Експериментально доведено ефективність застосування в тренувальному процесі юних баскетболісток ігрового середовища для формування соціальних (м'яких) навичок.

підготовки. *Ключевые выводы.* Установлено, что наиболее значимыми мягкими навыками для баскетбола является умение работать в команде, распоряжаться временем, стрессоустойчивость, лидерские качества, желание учиться, уверенность, умение нестандартно мыслить и находить решения в сложных игровых ситуациях. Экспериментально доказана эффективность применения в тренировочном процессе юных баскетболисток игровой среды для формирования социальных (мягких) навыков.

been experimentally proved.

Ключові слова: баскетбол, початкова підготовка, ігровий метод, психологічний клімат, лідерство, м'які навички

Ключевые слова: баскетбол, начальная подготовка, игровой метод, психологический климат, лидерство, мягкие навыки.

Key words: basketball, initial training, game method, psychological climate, leadership, soft skills.

Постановка проблеми. У сучасних джерелах ми все частіше зустрічаємо такі словосполучення як soft skills і hard skills, що за різними авторами мають свою інтерпретацію, але дослівно перекладаються як м'які та жорсткі навички. Під жорсткими навичками (hard skills) мають на увазі суто технічні, професійні, які набуваються під час спеціального навчання та практики. М'якими (soft skills) називають інтегральні, гнучкі, за своєю суттю соціальні навички, які дозволяють проявити себе як особистість у суспільстві, в окремому колективі [5, 10, 12]. Тому їх формування є важливим для будь якої людини з метою якнайкращої соціалізації та побудови професійної траєкторії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розвитку soft skills стали приділяти увагу лише у 90-х роках ХХ ст., а саме поняття виникло у 60-х роках [5]. Інтерес був викликаний стрімким розвитком ринку праці та постійною необхідністю підлаштовуватися до нових умов. Високий рівень фахової освіти не завжди вирішує проблеми, що виникають у певній галузі та задовольняє запити працедавців у ефективній організації виробничого процесу. Тому часто при виборі двох однаково професійно готових претендентів, вибір випадає на того, в кого комплекс соціальних навичок розвинутий вище [14, 15]. Найбільше це стосується претендентів на керівні посади, для яких значущість soft skills оцінюється в 80% у порівнянні з прикладними технічними навичками [5].

Науковцями доведено, що soft skills розвиваються упродовж всього життя і над їх формуванням необхідно працювати як у процесі спеціального навчання так і самостійно. Спортивна діяльність є одним з найпродуктивніших середовищ, що сприяють їх розвитку [3, 13]. А серед видів спорту визначають такі що є домінантними для формування м'яких навичок. Це в першу чергу

командні ігрові види спорту, серед яких хокей, футбол, баскетбол та лакрос [12]. Саме завдяки тренуванням з цих видів спорту формуються та розвиваються такі навички як командна робота, ефективне міжособистісне спілкування, стійкість, вміння управляти часом, лідерство тощо.

У вітчизняній літературі здебільшого увага приділяється окремим м'яким навичкам [4, 7, 8], а закордонні автори частіше розглядають їх розвиток у комплексі [10, 13, 15]. При чому на важливості їх формування наголошується як в дитячому [2, 11], так і в більш старшому віці, зокрема у студентів [5, 13, 14, 15]. Це свідчить про актуальність визначеної теми, водночас її недостатню розробленість та пошук нових шляхів її розв'язання.

Мета дослідження – науково обґрунтувати методику формування м'яких навичок (soft skills) у юних баскетболісток 9-10 років групи початкової підготовки.

Матеріал і методи дослідження. В дослідженні брали участь 18 тренерів ДЮСШ, стаж роботи яких складає від 6 до 35 років, а також 30 баскетболісток віком 9-10 років груп початкової підготовки МСДЮШОР м. Вінниці та РДЮСШ «Колос» м. Бару (Вінницької обл.). Усі учасники надали згоду на участь в експерименті.

Дослідження було організовано в два етапи. На першому етапі за допомогою анкетування тренерів та вивчення їх практичного досвіду вивчалась значущість м'яких навичок для ефективної гри в баскетбол, а також практична реалізація в тренувальному процесі методів та засобів їх формування. На другому етапі був проведений порівняльний експеримент в групах початкової підготовки з баскетболу, метою якого було обґрунтування експериментальної методики формування soft skills. Тестування спортсменок експериментальної та контрольної групи відбувалося на початку та після 3-х місяців тренування. Тижневий режим тренування був однаковим в двох групах досліджуваних. Програмою підготовки експериментальної групи було застосування спеціальних засобів на кожному тренуванні, тривалістю не менше 15 хв.

У дослідженні застосовувалися наступні методи:

метод соціометрії [1, С. 220] – спрямований на виявлення ділових та міжособистісних відношень у спортивній команді, визначення кількості лідерів та гравців із несприятливим положенням у команді (відкинутих), наявність групових коаліцій. Спортсменкам необхідно було при відповіді на два запитання обрати 4 претендента з команди з надаванням їм рангу. При опрацюванні результатів визначалася сума виборів кожного гравця і кількість взаємних виборів;

методика визначення психологічного клімату (за В.С. Івашкіним, В.В. Онуфрієвою, модифікована до спортивної команди) здійснювалася за трьома критеріями: емоційним, моральним, діловим. Надавалося три питання,

на які можна дати відповідь за 5-ти бальною шкалою. Підраховується кількість балів за відповідями та визначається середнє значення за формулою:

$$X=(A+B+V) / 3N,$$

де А, Б, .В – оцінки в балах по запитанням,

N – кількість гравців, що брали участь в анкетуванні

Якщо X більше або дорівнює 4,5 бали, то в команді високий показник психологічного клімату. Якщо $3,5 > X < 4,5$ бали, то в команді середній показник психологічного клімату. В інших випадках показник низький.

Методика виявлення «комунікативних та організаторських здібностей» (КОС-2) [9, С. 581] – спрямована на визначення таких соціальних навичок як вміння міжособистісного спілкування, групова взаємодія, вміння проявляти ініціативу тощо. Методика містить 40 питань, на які можливо дати відповідь «так» або «ні». Окремо визначався рівень організаторських та комунікативних здібностей за підрахунком балів за відповіді на визначені питання.

Результати дослідження. На першому етапі нашого дослідження ми з'ясували думку тренерів дитячих команд з баскетболу щодо найбільш значущих для ефективної гри м'яких навичок. Розроблена анкета, крім загальних запитань що стосувалися віку та професійного стажу містила питання з визначення рейтингу значущості soft skills для юних баскетболістів і питання щодо методів і засобів, які використовуються для їх формування.

Для спрощення вибору найбільш важливих soft skills вони були згруповані у п'ять блоків: *комунікативні навички* (вміння домовлятися, працювати в команді, лідерські якості, позитивність, емпатія та вміння контролювати свої емоції, здібності до невербальної комунікації); *навички самоорганізації* (вміння ефективно організувати свою роботу, вміння розпоряджатися часом (тайм-менеджмент), трудова етика, надійність); *креативні навички* (вміння нестандартно мислити, швидко знаходити рішення в складних ситуаціях, бажання вчитися, винахідливість, дослідницькі здібності, прагнення до інновацій); *вміння працювати з інформацією* (знаходити, аналізувати та робити висновки, швидко переробляти отриману інформацію, комп'ютерна грамотність, критичне мислення, логічне мислення); *стресостійкість або стрес-менеджмент* (вміння справлятися з важкими проблемами та протистояти їм, вміння зберігати працездатність в умовах ліміту часу та в інших стресових ситуаціях, адаптивність, терпимість до змін та невизначеності, впевненість).

У кожній з груп тренери мали можливість обрати найбільш суттєві на їх думку одну, декілька навичок, або жодної. За результатами опрацювання анкети було визначено що до найважливіших навичок віднесені такі, як вміння

працювати в команді (15 балів), вміння зберігати працездатність в стресових ситуаціях (14 балів), тайм-менеджмент (13 балів), лідерські якості (11 балів); вміння нестандартно мислити (10 балів), впевненість (10 балів), швидко знаходити рішення в складних ситуаціях і бажання вчитися (по 8 балів), надійність (7 балів).

На запитання «Чи потрібно планувати час на формування зазначених навичок? (якщо ні – аргументуйте)» думки тренерів розділилися – 55,6% респондентів погодилися, відповідно інші 44,6% вважали, що ці навички або генетично детерміновані або розвиваються без стороннього втручання.

Тренери, які звертають увагу на формування соціальних навичок застосовують словесні (роз'яснення, бесіди, навіювання) та практичні методи, а також власний приклад. Серед засобів були названі: рухливі ігри, ігрові та змагальні вправи. Однак, при додатковій бесіді тренери не назвали конкретні вправи та ігри, що може свідчити про недостатню обізнаність у засобах формування м'яких навичок.

Для експериментального обґрунтування методики формування м'яких навичок у юних баскетболісток нами була проведена діагностика їх розвитку на початку та в кінці дослідження на основі даних, отриманих за допомогою методу соціометрії, а також визначення психологічного клімату в команді (за В.С. Івашкіним, В.В. Онуфрієвою) і комунікативних та організаторських здібностей (методика КОС-2).

Наша методика представляла собою цілеспрямоване застосування спеціальних засобів та рухливих ігор і естафет на кожному тренувальному занятті в групі початкової підготовки загальною тривалістю не менше 15 хв (табл. 1). Вправи тренувальної програми впроваджувалися в різних частинах заняття упродовж 3-х місяців. У контрольній групі тренування відбувалися за традиційною методикою, за переконанням тренера м'які навички у баскетболісток цієї групи повинні були сформуватися без акцентування на їх розвиток.

Фрагмент тренувальної програми з формування м'яких навичок у юних баскетболісток

Засіб	Навичка, що формується	Метод	Дозування
Рухливі гра: Вовк в канаві	Винахідливість	ігровий	7-8 хв
Рухливі гра: Два Морози	Вміння домовлятися, винахідливість	ігровий	7-8 хв
Рухливі гра: Рибаки і рибки	Робота в команді	ігровий	7-8 хв
Комплексна естафета	Робота в команді	ігровий	1-2 рази
Квач командний з передачами м'яча	Робота в команді	ігровий	2 рази або 2x2 хв.
Квач з передачами м'яча з виручкою	Швидко знаходити рішення в складних ситуаціях, взаємодопомога	ігровий	8-10 хв
Квач з веденням м'яча з виручкою		ігровий	8-10 хв
Американка (штрафні кидки до переможця)	Лідерські якості	змагальний	2-3 рази
Кидки в групах на кількість (штрафні, дистанційні)	Вміння зберігати працездатність в умовах ліміту часу	змагальний	3 2-5 позицій
Контрольний штрафний кидок у кінці тренування	Надійність, емпатія та вміння контролювати свої емоції	змагальний	1-2 рази
Гра або ігрові вправи 1x1, 2x2; 1x2; 2x3	Стресостійкість, вміння нестандартно мислити	змагальний	10-12 хв.
Тренувальна гра із закінченням атаки визначеним гравцем	Лідерські якості	змагальний	10-15 хв
Тренувальна гра із закінченням атаки у визначений час (наприклад, на 10 с, 14 с, 20 с)	Тайм-менеджмент	змагальний	10-15 хв

Методом соціометрії ми вивчали наявні міжособистісні стосунки в команді. Гравцям необхідно було відповісти на два прості питання, зокрема що стосується ділових (ігрових стосунків) щодо вибору капітана команди, а також для визначення звичайних особистих стосунків питання стосувалося з вибору запрошуваних на свій день народження. Свій вибір необхідно було перевести в рейтинг від 1-го до 4-го номеру.

Результатами проведеного моніторингу за допомогою цього методу було визначено наступні зміни (табл. 2). На початку дослідження в експериментальній групі виокремили 1 спортивного лідера, а контрольній – 2 баскетболістки, тобто гравців, які якнайкраще проявили себе в спортивній діяльності і заслужили авторитет на роль капітана команди. Через 3 місяці

спеціальної підготовки кількість лідерів збільшилося в ЕГ до чотирьох, в КГ до трьох. Кількість фактичних або, як до спортивної діяльності, скритих лідерів у експериментальній групі також зростає з чотирьох до шести. Збільшення психологічно благополучних гравців у команді відповідно призвело до відсутності на кінцевому етапі дослідження відкинутих гравців. У контрольній групі змін у кількості фактичних лідерів не відбулося, добавився один спортивний лідер, кількість відкинутих гравців дещо зменшилася, однак все одно 5 осіб з цієї категорії залишилося в групі. Збільшення кількості лідерів зазвичай позитивно впливає на процес змагальної діяльності, адже зміна лідерів у процесі однієї або серії ігор не дає супернику можливості для ефективної побудови захисних дій.

Таблиця 2

Динаміка показників юних баскетболісток, визначених за методом соціометрії упродовж дослідження

Показник	Група	Результати	
		Початкові	Кінцеві
Кількість спортивних лідерів	ЕГ (n=15)	1	4
	КГ(n=15)	2	3
Кількість фактичних лідерів	ЕГ(n=15)	4	6
	КГ(n=15)	4	4
Кількість відкинутих гравців	ЕГ(n=15)	7	0
	КГ(n=15)	8	5
Кількість коаліцій	ЕГ(n=15)	4	2
	КГ(n=15)	3	5

Кількість коаліцій (угруповань) гравців у експериментальній групі зменшилася з чотирьох до двох, а от у контрольній, навпаки збільшилася з трьох до п'яти. Можемо констатувати, що в експериментальній групі відбулися процеси згуртованості команди.

Для визначення психологічного клімату в команді була використана методика В.С. Івашкіна, В.В. Онуфрієвої [9], за якою юні баскетболістки повинні були відповісти на три питання, що стосувалися якості взаємовідношень у команді щодо співпереживання успіхів та невдач, надання допомоги один одному під час тренування, відповідального ставлення до тренувального процесу. За даними, представленими в табл. 3 можемо зазначити відчутний позитивний вплив застосованих в експериментальній групі засобів, що дало змогу підвищити психологічний клімат в команді юних баскетболісток з низького до високого. В контрольній групі також відбулися зміни, проте вони

виявилися такими, що підвищили рівень психологічного клімату лише до середнього рівня.

Таблиця 3

Динаміка показників психологічного тестування юних баскетболісток упродовж дослідження

Показник	Група	Результати	
		Початкові	Кінцеві
Психологічний клімат, бали	ЕГ(n=15)	3,5	4,6
	КГ(n=15)	3,6	3,9
Комунікативні здібності, бали ($\bar{X}$ (S))	ЕГ(n=15)	11,6 (3,7)	16,9 (1,2)
	КГ(n=15)	13,6 (3,6)	14,6 (2,9)
Організаторські здібності, бали ($\bar{X}$ (S))	ЕГ(n=15)	11,5 (2,1)	16,6 (0,9)
	КГ(n=15)	14,0 (2,3)	14,6 (2,9)

Рівень комунікативних і організаторських здібностей був визначений за допомогою методики КОС-2, що передбачав їх діагностику за 40 питаннями анкети. Можемо зазначити, що на початку дослідження прояв цих здібностей у дівчат експериментальної групи поступався контрольній групі (див. табл. 3), що можна пояснити соціальною особливістю дітей, що проживають в маленькому містечку.

Однак, впроваджена нами методика сприяла тому, що більші зміни у показниках були отримані в експериментальній групі за двома категоріями здібностей (приріст склав за комунікативними здібностями в середньому на 5,3 бали, за організаторськими здібностями на 5,1 бал).

Дискусія. Висока соціальна затребуваність у формуванні м'яких навичок для фахівців будь якого профілю вимагає пошуку більш активних методів їх розвитку, починаючи ще з дитячого віку. Однак ще далеко не всі фахівці в галузі спорту приділяють достатньо уваги цій проблемі. Беручи за пріоритет розвиток фізичних якостей та технічних навичок забувають, що на спортивному майданчику часто перемога за рівністю цих показників достається команді, що показує високі якості самоорганізації, згуртованості, а гравці вміють протистояти стрес-факторам, вміють розпоряджатися часом, вчасно проявляють лідерські здібності тощо. З віком окремі якості можливо можуть формуватися за рахунок змагального досвіду, але не повною мірою й не у всіх гравців, проте дитячі та юнацькі команди потребують кваліфікованої допомоги. Отже, між тренером і гравцями обмін інформацією повинен бути організований таким чином, щоб розширити за можливістю повноваження гравців і враховувати їх потреби та почуття. Тому фахівці наголошують на необхідності створювати ситуації, засновані на практиці успішної взаємодії, де гравці

прагнуть освоїти певний навик, працюючи разом [6], вводити ритуали, дозволяти висловлювати свою думку, шукати прийоми для організації спільної діяльності не тільки в рамках навчально-тренувального процесу та змагальної діяльності, а й поза цих процесів [10].

Проф. Кейт Девідс [12] казав: «Ви не можете адаптуватися до середовища, в якому ви не живете». Архітектором цього середовища в спорті є тренер. Брендон Райх Світ, сертифікований тренер 4 рівня американського хокейного клубу Colorado Rampage AAA, засновник спортивної школи BRS High Performance Hockey наголошує, що якщо ваше тренувальне середовище не схоже на ігрове, навички, які ви розвиваєте на практиці, не будуть перенесені в гру. Гравці в тренувальному процесі мають досліджувати і вирішувати проблеми всередині того середовища, що створює тренер. Саме тому, велике значення мають засоби та методи підготовки спортсменів. В якості таких нами були запропоновані рухливі та підвідні ігри, а також спеціальні вправи адекватні до віку та ігрової діяльності в баскетболі, наближені до умов змагальної діяльності. За мірою засвоєння вправ, умови їх виконання ускладнювалися.

Найбільшою проблемою є визначення рівня формування м'яких навичок загалом, та у юних спортсменів зокрема, тому що багато з них не вписується у чіткі метрики. Наприклад, доктор Джон Салліван, всесвітньо відомий HR-експерт, пропонує для оцінки soft skills свої практичні рекомендації [14]: взаємо оцінка, само оцінка, знання і розуміння м'яких навичок, оцінка роботодавцем (тренером), постановка проблемних питань, тестування, спостереження, неочікувана оцінка, залучення до виконання певного проекту, оцінка у практичній діяльності, використання сучасних технологій, що дозволяє визначити наявність навичок на рівні нейронної мережі (штучний інтелект, deep machine learning, розпізнавання лиця та голосу). Складністю оцінки м'яких навичок у юних спортсменок було саме виокремлення методик оцінки з великої сукупності існуючих, які були б доступні для розуміння дітьми такого віку та стосувалися саме спортивної діяльності.

Розроблена методика підготовки дала змогу юним баскетболісткам максимально розкрити свої приховані здібності, сформувані нові та підвищити рівень уже існуючих навичок, краще розуміти своїх партнерів по команді, налагодити міжособистісні комунікації, що підтверджується кінцевими результатами проведеного дослідження.

Висновки. Аналіз науково-методичної літератури дозволив встановити, що м'які навички є одним з чинників, що підвищують конкурентоспроможність окремої особи на ринку праці, в тому числі й у спорті. Високий рівень soft skills

є чинником, що сприяє досягненню високих результатів у баскетболі. За допомогою анкетування тренерів з баскетболу було визначено, що найбільш значущими м'якими навичками в цьому виді спорту є вміння працювати в команді та розпоряджатися часом, стійкість в умовах стресу, лідерські якості, бажання навчатися, вміння нестандартно мислити, впевненість, вміння швидко знаходити рішення в складних ігрових ситуаціях.

Проведення психологічного тестування з дівчатами баскетболістками, які займаються в групах початкової підготовки, дали змогу оцінити дієвість розробленої методики з формування м'яких навичок. За всіма обраними для дослідження показниками кінцеві дані дівчат експериментальної групи перевищували результати контрольної групи через 3 місяці цілеспрямованої підготовки.

Експериментально доведено ефективність застосування в тренувальному процесі юних баскетболісток ігрового середовища, що спонукає учасників глибше і повніше використовувати свої знання, вміння та навички в узгоджених діях з товаришами по команді, розвиває оперативне мислення, почуття колективізму, відповідальності, взаємовиручки та інші соціально важливі та корисних навички. Необхідно враховувати, що під час добору засобів підготовки краще віддавати перевагу таким іграм і спеціальним вправам, в яких беруть участь одночасно всі гравці, а їх зміст можливо легко й оперативно варіювати – ускладнювати або спрощувати на розсуд тренера, виходячи зі спортивної ситуації, що складається.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні процесу формування м'яких навичок у юних спортсменів відповідно до різних видів спорту та статті.

Список використаних джерел:

1. Бабушкин Г.Д. Психодиагностика личности при занятиях физической культурой и спортом: учеб. пособие. Омск: Изд-во СибГУФК, 2012. 328 с.
2. Вознюк Т.В. Оцінка перспективності юних баскетболісток. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. Луцьк: Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2008. Вип. 3. С. 198-201
3. Войтенко С.М. Ефективність суб'єкта спортивної діяльності: теоретичні засади та емпіричні фактори. *Фізична культура, спорт і здоров'я нації*. Вінниця, 2013. С. 100
4. Войтенко С.М. Підвищення групової ефективності волейбольної команди на етапі спеціалізованої базової підготовки. *Фізична активність, здоров'я і спорт*. 2015. Випуск 4 (22). С. 19-27.
5. Гапешин Д. Что такое soft skills и как их развить. 2020.

References:

1. Babushkin G.D. Psikhodiagnostika lichnosti pri zaniatiiakh fizicheskoi kul'turoj i sportom: ucheb. posobie. Omsk: Izd-vo SibGUFK, 2012. 328 s.
2. Vozniuk T.V. Ocinka perspektivnosti iunikh basketbolistok. *Fizichne vikhovannia, sport i kul'tura zdorov'ia u suchasnomu suspil'stvi*. Luc'k: Skhidnoievropejs'kij nacional'nij universitet imeni Lesi Ukrainki, 2008. Vip. 3. S. 198-201
3. Vojtenko S.M. Efektivnist' sub'iekta sportivnoi diial'nosti: teoretichni zasadi ta empirichni faktori. *Fizichna kul'tura, sport i zdorov'ia nacii*. Vinnicia, 2013. S. 100
4. Vojtenko S.M. Pidvishchennia grupovoi efektivnosti volejbol'noi komandi na etapi specializovanoi bazovoi pidgotovki. *Fizichna aktivnist', zdorov'ia i sport*. 2015. Vipusk 4 (22). S. 19-27.
5. Gapeschin D. Chto takoe soft skills i kak ikh razvit'. 2020. https://skillbox.ru/media/growth/chto_takoe_soft_skills_

https://skillbox.ru/media/growth/chto_takoe_soft_skills_i_kak_ikh_razvit/

6. Заппаров И. И. Можяев Э. Л. Формирование благоприятного социально-психологического климата в спортивной команде. *Современные проблемы физической культуры, спорта и молодежи* : материалы III Регион. науч. конф. молодых учёных, 28 февраля 2017 г. М. : РГУФКиС, 2017. С. 122–123.

7. Костікова О. Дослідження аспекту емпатії до проблеми лідерства в спорті. *Молода спортивна наука України*: зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту. Львів, 2004. Вип. 8, т. 1. С. 195-198.

8. Лосева И. В., Макеева В. С., Анциферова Д. А., Мамедова А. Э. К характеристике психологического климата команды баскетболисток 12–14 лет. *Физическая культура. Спорт. Туризм. Двигательная рекреация*. 2019. Т. 4, № 4. С. 102–107.

9. Райгородский Д. Я. (редактор-составитель). Практическая психодиагностика. Методики и тесты. Учебное пособие. Самара: Издательский Дом «БАХРАХ-М», 2001. 672 с.

10. Alison Doyle. What Are Soft Skills? Definition and Examples of Soft Skills. *The balans careers*. 2020. [HTTPS://WWW.THEBALANCECAREERS.COM/WHAT-ARE-SOFT-SKILLS-2060852](https://www.thebalancereers.com/what-are-soft-skills-2060852)

11. Barbara. Developing your young athlete's soft skills. <https://modernsportsmom.com/developing-your-young-athletes-soft-skills-through-sports/>

12. Brandon Reich-Sweet. Hard skill sports vs. soft skill sports. *Brshockey.com*. 2020. <https://www.brshockey.com/hard-skill-sports-vs-soft-skill-sports/>

13. Seven key career skills you pick up playing sport. <https://www.brightnetwork.co.uk/graduate-career-advice/key-career-skills/five-things-every-young-person-needs-know-about-getting-ahead-your-career/seven-key-career-skills-you-pick-playing-sport/>

14. Sullivan John. 12 Effective Ways to Assess Candidates' Soft Skills. LinkedIn Talent Blog. 2017. <https://business.linkedin.com/talent-solutions/blog/interview-questions/2017/assessing-soft-skills-is-one-of-the-biggest-interviewing-challenges-here-are-12-ways-to-overcome-it>

15. Vasanth D choudary, Boddolla Sathish, Srinivas Reddy Sarvigari. Soft-skills for effective sports management. *Sai Om Journal of Arts Education*. A Peer Reviewed International Journal. Volume 3, Issue 5 (June, 2016). https://www.academia.edu/26539155/SOFT_SKILLS_FOR_EFFECTIVE_SPORTS_MANAGEMENT

[i_kak_ikh_razvit/](https://skillbox.ru/media/growth/chto_takoe_soft_skills_i_kak_ikh_razvit/)

6. Zapparov I. I. Mozhaev E. L. Formirovanie blagopriiatnogo social'no-psikhologicheskogo klimata v sportivnoj komande. *Sovremennye problemy fizicheskoy kul'tury, sporta i molodezhi* : materialy III Region. nauch. konf. molodykh uchenykh, 28 fevralia 2017 g. M. : RGUFKiS, 2017. S. 122–123.

7. Kostikova O. Doslidzhennia aspektu empatii do problemi liderstva v sporti. *Moloda sportivna nauka Ukraini*: zb. nauk. pr. z galuzi fiz. kul'turi ta sportu. L'viv, 2004. Vip. 8, t. 1. S. 195-198.

8. Loseva I. V., Makeeva V. S., Anciferova D. A., Mamedova A. E. K kharakteristike psikhologicheskogo klimata komandy basketbolistok 12–14 let. *Fizicheskaiia kul'tura. Sport. Turizm. Dvigatel'naia rekreacia*. 2019. T. 4, vol. 4. S. 102–107.

9. Rajgorodskij D. Ia. (redaktor-sostavitel'). *Prakticheskaiia psikhodiagnostika. Metodiki i testy. Uchebnoe posobie*. Samara: Izdatel'skij Dom «BAKhrAKh-M», 2001. 672 s. Авторська довідка

10. Alison Doyle. What Are Soft Skills? Definition and Examples of Soft Skills. *The balans careers*. 2020. [HTTPS://WWW.THEBALANCECAREERS.COM/WHAT-ARE-SOFT-SKILLS-2060852](https://www.thebalancereers.com/what-are-soft-skills-2060852)

11. Barbara. Developing your young athlete's soft skills. <https://modernsportsmom.com/developing-your-young-athletes-soft-skills-through-sports/>

12. Brandon Reich-Sweet. Hard skill sports vs. soft skill sports. *Brshockey.com*. 2020. <https://www.brshockey.com/hard-skill-sports-vs-soft-skill-sports/>

13. Seven key career skills you pick up playing sport. <https://www.brightnetwork.co.uk/graduate-career-advice/key-career-skills/five-things-every-young-person-needs-know-about-getting-ahead-your-career/seven-key-career-skills-you-pick-playing-sport/>

14. Sullivan John. 12 Effective Ways to Assess Candidates' Soft Skills. LinkedIn Talent Blog. 2017. <https://business.linkedin.com/talent-solutions/blog/interview-questions/2017/assessing-soft-skills-is-one-of-the-biggest-interviewing-challenges-here-are-12-ways-to-overcome-it>

15. Vasanth D choudary, Boddolla Sathish, Srinivas Reddy Sarvigari. Soft-skills for effective sports management. *Sai Om Journal of Arts Education*. A Peer Reviewed International Journal. Volume 3, Issue 5 (June, 2016). https://www.academia.edu/26539155/SOFT_SKILLS_FOR_EFFECTIVE_SPORTS_MANAGEMENT

Відомості про авторів:

Вознюк Тетяна Володимирівна – <https://orcid.org/0000-0002-5951-7333>
tv_vinnitsa@ukr.net; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, вул. Острозького, 32, Вінниця, 21000, Україна

Діберт Анастасія – <https://orcid.org/0000-0001-6714-2167>
dibertnastia@gmail.com; Вінницький державний педагогічний університет імені
Михайла Коцюбинського, вул. Острозького, 32, Вінниця, 21000, Україна

Бажан Максим – <https://orcid.org/0000-0001-6791-1122>
bajanmaks@gmail.com; Вінницький державний педагогічний університет імені
Михайла Коцюбинського, вул. Острозького, 32, Вінниця, 21000, Україна